

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 18.10.2022
Kabul Tarihi / Date Accepted : 12.12.2022
Yayın Tarihi / Date Published : 31.12.2022
DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1190631>
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

MANOL UDLARININ YAPISAL, FİZİKSEL VE MALZEME ÖZELLİKLERİ

ARSLAN, Alper Atahan¹

ALASKAN, Ali Maruf²

ÖZ

Bu makalede, ülkemizin ud yapımı alanında yetiştirdiği en önde gelen isimlerinden olan Manol Emmanuel Venios' un yapmış olduğu udlar, yapısal, fiziksel, malzeme özellikleri ve yapımcıya has karakteristikleri yönünden incelenmiştir. Ülkemiz çalgı yapım tarihinde önemli bir yere sahip olan Manol usta, aynı zamanda ud yapımında dünyaca tanınan bir yapımcıdır. Çalgı yapımına 1870 yılında başladığı bilinen Manol'u, diğer yapımcılardan ayıran en belirgin özelliği, ud yapımında kullandığı ve kendine has geliştirdiği yapısal, fiziksel tekniklerdir. Yapılan çalışmada, Manol' un

¹ Alper Atahan ARSLAN, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Müziği, Doktorant, alperarslan@abege.com.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3479-2216>

² Doç. Dr. Ali Maruf Alaskan, Ege Üniversitesi DTMK Çalgı Yapım Onarım Bölüm Başkanı, ali.maruf.alaskan@ege.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2165-6001>

ud yapımında kullandığı teknikler ile çalgılarının yapısal, fiziksel ve malzeme özellikleri incelenerek, kendine özgü geliştirdiği yöntem ve teknikler tespit edilmeye çalışılmıştır. 1888-1915 yılları arasında yapmış olduğu beş adet ud, detaylı olarak incelenerek, benzerlik ve farklılıkları araştırılıp, genel özelliklerin bulunması hedeflenmiştir. Yaptığı udlara, süreç içerisinde yapımçı ve icracılar tarafından yapılmış olan değerlendirmeler göz önüne alınarak, elde etmiş olduğu beğeni ve başarının çalgılar özelinde bulunması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında sanatçının 5 adet udu incelenmiştir. İncelenen udların fiziksel ölçümleri yapılmış, malzeme özellikleri incelenmiş, form yapısı, ses tablası gibi çalgının bileşen detayları incelenip açıklanarak, yapımçı ve icracılara veri sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çalgı, Ud, Lutiye, Manol, Organolji.

STRUCTURAL, PHYSICAL AND MATERIAL PROPERTIES OF MANOL OUDS

ABSTRACT

In this article, ouds made by Manol Emmanuel Venios, one of the most prominent names in oud making in our country, were examined in terms of their structural, physical, material properties and producer-specific characteristics. Master Manol, who has an important place in the history of instrument making in our country, is also a world-renowned producer of oud. The most distinctive feature of Manol, who is known to have started making instruments in 1870, from other producers is the structural and physical techniques he used in making ouds and developed uniquely. In the study, the techniques used by Manol in making ouds and the structural, physical and material properties of his instruments were examined, and the methods and techniques he developed were tried to be determined. The five ouds he made between 1888-1915 were examined in detail, their similarities and differences were investigated, and it was aimed to find general features. Considering the evaluations made by the producers and performers for the ouds he made, it is aimed to find the appreciation and success he has achieved in the instruments. Within the scope of the study, 5 ouds of the artist were examined. The physical measurements of the ouds examined, the material properties were examined, the component details of the instrument such as the form

structure, soundboard were examined and explained, and data were tried to be provided to the producers and performers.

Keywords: Instrument, Oud, Luthier, Manol, Organology.

GİRİŞ

İnsanlar, ilkel dönemlerden itibaren içinde buldukları coğrafyanın sunmuş olduğu imkânlarla bağlı olarak elde ettikleri ağaç, kemik, kabuk, taş, boynuz, deri, toprak vs. gibi malzemelerle ilk çalgılarını yapmışlar ve bu çalgılar eşliğinde müzik icra etmeye başlamışlardır. Bu bağlamda zamanla çalgı yapımı da bir iş kolu haline gelmiş ve bu iş kolunda çalışanlara luthier³ (lutiye) adı verilmiştir. Öztuna, “*Luthier: (Fr. “lutiye” ok.) Telli (yaylı veya mızraplı) saz imal etme san’atına luthierie denir. Kelime aslında Ortaçağ’da luth (ûd) imal etme manasından genişleyerek bugünkü medlûlünü almıştır*” diye açıklamaktadır (Öztuna, 2000: 537). Müzik sanatının zaman içerisinde önem kazanmasıyla, luthierlik mesleği de saygın bir kimlik kazanmış ve bu durum luthierlerin daha nitelikli çalgılar üretmelerini zorunlu hale getirmiştir.

İsimleri yaptıkları çalgılarla anılan marka olmuş luthierler, müzik ve çalgı yapım tarihinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Stradivarius (keman yapımı), Amati (keman yapımı), Goffriller (çello yapımı), Torres (gitar yapımı), Manol (ud yapımı) dünyaca tanınan ve isimleri yaptıkları çalgı ile anılan örnek yapımcılardır.

Manol, yaşadığı dönemde, ud yapımı konusunda mihenk taşı olarak kabul görmüş ve Manol udları dünyaca tanınan tınısı ve estetiği ile çalgı tarihinde yerini almıştır. Öyle ki, luthierler “Manol ud” tabirini belirli bir form ve özellikteki udları tanımlamak için kullanmaktadır. Yaptığı udlar ile tanınan ve büyük ün kazanan Manol, 19. yüzyıl son çeyreğinden günümüze bir yapımcı olarak udun tarihi sürecinde yer almaktadır.

Udun tarihi sürecine kısaca baktığımızda, “Ud” kelimesi ilk defa 7. yüzyıla ait Arapça metinlerde geçmektedir (Karakaya, 2012: 39). el-Kindî (ö. 874?), Fârâbî (ö. 950), İbn-i Sînâ (ö.1037), Safiyüddin (ö. 1294), Kutbuddin Şirazî (ö. 1317), Abdülkadir Merâgî (ö. 1435) gibi musiki alimleri udu hem edvarlarında hem de icrada kullanmışlardır (Koç, 2010: 389). İspanya’nın Müslüman Araplarca fethinden (711) itibaren ud Batı’ya geçmiş, 13. yüzyıla kadar Avrupa’da gözde bir saz

³ Genel geçer kullanımda luthier ve lutiye olarak telaffuz edilmekle birlikte bu çalışmada luthier olarak kullanılmıştır.

olmuştur (Öztuna, 2000: 537). 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı'da saraydan başlayarak, ney, tanbur keman ve santur çalgıları öne çıkmış ve uda olan ilgi 19. yüzyıl sonlarına kadar oldukça azalmıştır (Güler, 2022: 108). 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk müziği icracısı birçok müzisyen Mısır'a giderek konserler vermiş, Mısır kültüründen ve buradaki müzikten etkilenmiştir (Aksoy, 1985: 1228). Mısır'da udun önemli bir konumda olması ve Türk Mısır müzikleri arasındaki etkileşim, udun yeniden Türk müziği içerisinde kendine önemli bir yer bulmasında etkili olmuştur (Güler, 2022: 109). Karakaya'ya göre, 19. yüzyılın sonlarına doğru ud yeniden geleneksel Türk çalgıları arasına katılmış, bu dönemde İstanbul'da da çalanların sayısında büyük artış görülmeye başlanmış ve pek çok ud imalathanesi açılmıştır. Bu imalatçıların en ünlüsü de Manol' dur (Karakaya, 2012: 39).

Problem Durumu

Bu araştırmada, ülkemizde ve ortadoğu coğrafyasında yaygın olarak kullanılan ud luthierlik mesleği eksninde Manol usta özelinde ele alınmıştır. udlarının ses kalitesi ve karakteristik özellikleri açısından, yapımcı etkisinin, ses ve işçilik kalitesine yansımaları değerlendirilmiştir. udlarının bu gün bile hala ses kalitesi ve ekonomik değerini korumasının nedenleri bu çalışmanın ana problem durumunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

1800'lü yılların sonu ve 1900'lerin başında ülkemizde oldukça önemli bir yapımcı olarak tarih kayıtlarına geçmiş olan Manol ustanın yapmış olduğu udlar incelenerek, onun bu konuda neden ön plana çıktığını tespit etmek bu araştırmanın amacı olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Ud ve diğer çalgıların yapımcıları konusu ülkemizde çok fazla ele alınmamış bir konudur. Bu sebeple yapılan çalışma çalgı yapımcıların mesleki, ekonomik ve sanatsal yönden ele alınması bu mesleğin önemini vurgulamak açısından önemlidir.

Evren ve Örneklem

1800'lü yılların sonu ve 1900'lerin başında ülkemizde oldukça önemli bir yapımcı olarak kabul edilen Manol ustanın 5 udu yapısal, fiziksel ve malzeme özellikleri açısından incelenmesi bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın kapsamı, Manol tarafından 1889-1915 tarihleri arasında yapılmış beş adet udun incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

Manol'un Hayatı ve Mesleki Geçmişi

Manol Emmanuel Venios Rum asıllı olup doğum yeri, doğum tarihi ve ölüm tarihi ile ilgili farklı kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Üngör'e göre Manol 1845 yılında İstanbul Ortaköy'de doğmuş 1915 yılında ölmüştür (Üngör, 2000: 9). Manol ustanın çıraklarından Hamza ustanın talebesi, Hadi Eroğluer ustanın oğlu luthier Engin Eroğluer ise Manol'un Ege'deki Kiklat Adaları'ndan Foleandros'ta 1838 yılında doğduğunu ve 1914 yılında İstanbul'da öldüğünü belirtmektedir⁴.

Manol ustanın ilk mesleği mobilya cilacılığı olup sonrasında doğramacılık yapmıştır. Ağaç işleme ile başlayan mesleğinin devamında 1870 yılı itibariyle çalgı yapımına başlamıştır (Üngör: 9). Çalgı yapımı geleneksel olarak ustadan çırağa aktarılanlar doğrultusunda ilerlemektedir ancak Manol'un çalgı yapım ustasının kim olduğu ve buna ait bir kaynak bilinmemektedir.

Hem yaşadığı dönemde hem de ölümünden sonra Manol ud yapımcısı olarak uluslararası bir üne kavuşmuştur. Yaptığı udlardan bir kısmı özel koleksiyonlarda bulunmakta bir kısmı uluslararası müzelerde sergilenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Massachusetts eyaletinin başkenti Boston'da yer alan Museum of Fine Arts Boston'da (Boston Güzel Sanatlar Müzesi)⁵ ve Newyork eyaletinde yer alan The Met: The Metropolitan Museum Of Art'da (Metropolitan Sanat Müzesi)⁶ Manol yapımı udlar sergilenmektedir. The Met Müzesi Manol'un tanıtımında "*Manol Sound*" Manol sesi ve "*Stradivarius of the Ud*" udun Stradivarius'u tabirlerini kullanmaktadır. Manol yapımı yüzyıllık ömrü aşan çalgılar günümüzde icracılar tarafından da kullanılmaktadır. Besteci ve müzisyen Ara Dikjian, 1907 yılı Manol yapımı udunu konser ve albümlerinde kullanmaktadır. Sadece bu udu çalarak doğaçlama yaptığı bir ud albümünü de Manol'e hitaben yayınlamıştır.

Manol'un Ustalığını yaptığı ve sonrasında kendileri de ünlü birer yapımcı olan çırakları, Üsküdarlı (Bahriyeli) Mustafa (1885-1935), kuzeni Victor De Kavalla ve Hamza Usta (1884-1915)' dir. Bu yapımcıların kendi yaptığı udlarda Manol yapı etkileri olduğu görülmektedir (Üngör, 2000: 9).

⁴ <http://aylikdergisi.com/haber-ud-ustasi-engin-erogluer-ile-soylesi...-3822.html> Erişim tarihi: 11.01.2022

⁵ <https://collections.mfa.org/objects/451454/lute-ud> Erişim tarihi: 15.01.2022

⁶ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/656846> Erişim tarihi: 15.01.2022

Çıraklarının devamında yetişen yapımıcılardan aynı ekolü takip eden ve Manol formu ud yapımlarını günümüze kadar taşıyan luthierler mevcuttur.

Dr. Zühdü Rıza Tinel tarafından 1926 yılında yazılan ve Dr. Ayhan Sarı tarafından aktarılan ve yayına hazırlanan “Asrî Kemeçe” adlı kitapta Tinel, Manol’ un yaşadığı dönemde ud yapımında elde ettiği başarıyı ve şöhreti belirtmekte, diğer luthierler ile yaptığı sohbetleri anlatarak Manol’ u onlara örnek göstermektedir (Sarı, 2010: 59).

Manol Udlarının Karakteristik Özellikleri

Udlarda yer alan etiketler, udun kimin yapımı olduğunun tespitindeki en önemli belgedir. Manol yapımı olduğu tespit edilen ve incelenen udların etiket resimlerine göre 1899–1909 yılları arasında aynı 1910 yılı ve sonrasında iki farklı tipte etiket kullanıldığı tespit edilmiştir.

Resim 1: 1899 tarihli Manol ud etiketi (Doğan, 2018: 33)

Tüm etiketlerde metin ve adres olarak eski Türkçe ve Rumca aynı yazılı metin yer almaktadır. Eski Türkçe aktarımı olarak “Manoli’den inşa olunmuştur. Der-âliyyede Galata Sandıkçılar Caddesi Numara 168” yazılıdır. Etiketlin merkezinde bir lavta, yanında bir ney, altında bir çenk ve onun altında nota yazıları ve fiyonk şerit süsleme içeren sembolik bir resim yer almaktadır.

Resim 2: Manol ud etiketlerinde yer alan sembolik resim

Resmin hemen altında Rumca ismi yazılı olup altında, Türkçe aktarım olarak Rumca “Konstantinapol’de” ve bir alt satırda “Büyük Galata Caddesi No. 168” yazılıdır. Sandıkçılar veya Büyük Galata Caddesi (Grand Rue de Galata) olarak adı geçen cadde bugünkü ismi ile Beyoğlu Necatibey Caddesi’dir (Kafesçioğlu, 2016: 189) .

Resim 3: Manol Ud etiketi kenar ve köşe süslemeleri

Etiketlerde standart olarak alt orta kısma el yazısı ile sadece yıl olarak tarih yazıldığı görülmektedir. 1910 yılı sonrasında etiketlerde şekil kenar ve köşe süslemelerinde değişiklikler görülmekte, bu durum çalgının özgün Manol yapısı olup olmadığı konusunda tartışmalarına neden olmaktadır.

Resim 4: 1915 tarihli ud da yer alan farklı tip Manol ud etiketi

Farklı tipte etiketlerin yer aldığı udların ancak detaylı olarak incelenmesi sonucu özgün Manol yapısı olup olmadığının tespit edilmesi mümkün olabilir (Arslan, 2022: 12).

Manol udlarında kendine has belirgin görsel, fiziksel ve yapısal özellikler bulunmaktadır. 1899-1915 tarihleri arasında Manol tarafından yapılmış beş farklı ud araştırma için yapısal, fiziksel ve yapımında kullanılan malzemeler açısından incelenmiştir. Elde edilen verilere göre Manol yapımında ağırlıklı olarak ceviz ağacını kullanmıştır. Gövdeyi genel olarak ceviz, ceviz-erik, ceviz-gül ağacından 19 veya 21 dilim olarak yapmıştır. Gövde ve sap dilimleri arasında akçaağaç ve siyah

boyalı ağaç ile sarı-siyah ince filetoler kullanmıştır. Form ölçüleri, form boyu, form eni, form derinliği genel hali ile belirli ölçülerde olup farklı ölçü ve tiplerde form yapıları kullanmamıştır.

Yapım Yılı	Form Boyu (cm)	Form Eni (cm)	Form Derinliği
1889	48,50	36,00	18,90
1904	48,00	35,70	18,50
1910	48,50	35,00	17,20
1910	48,90	36,30	18,50
1915	48,50	35,00	16,50

Tablo 1: İncelenen Manol yapımı udların form ölçüleri

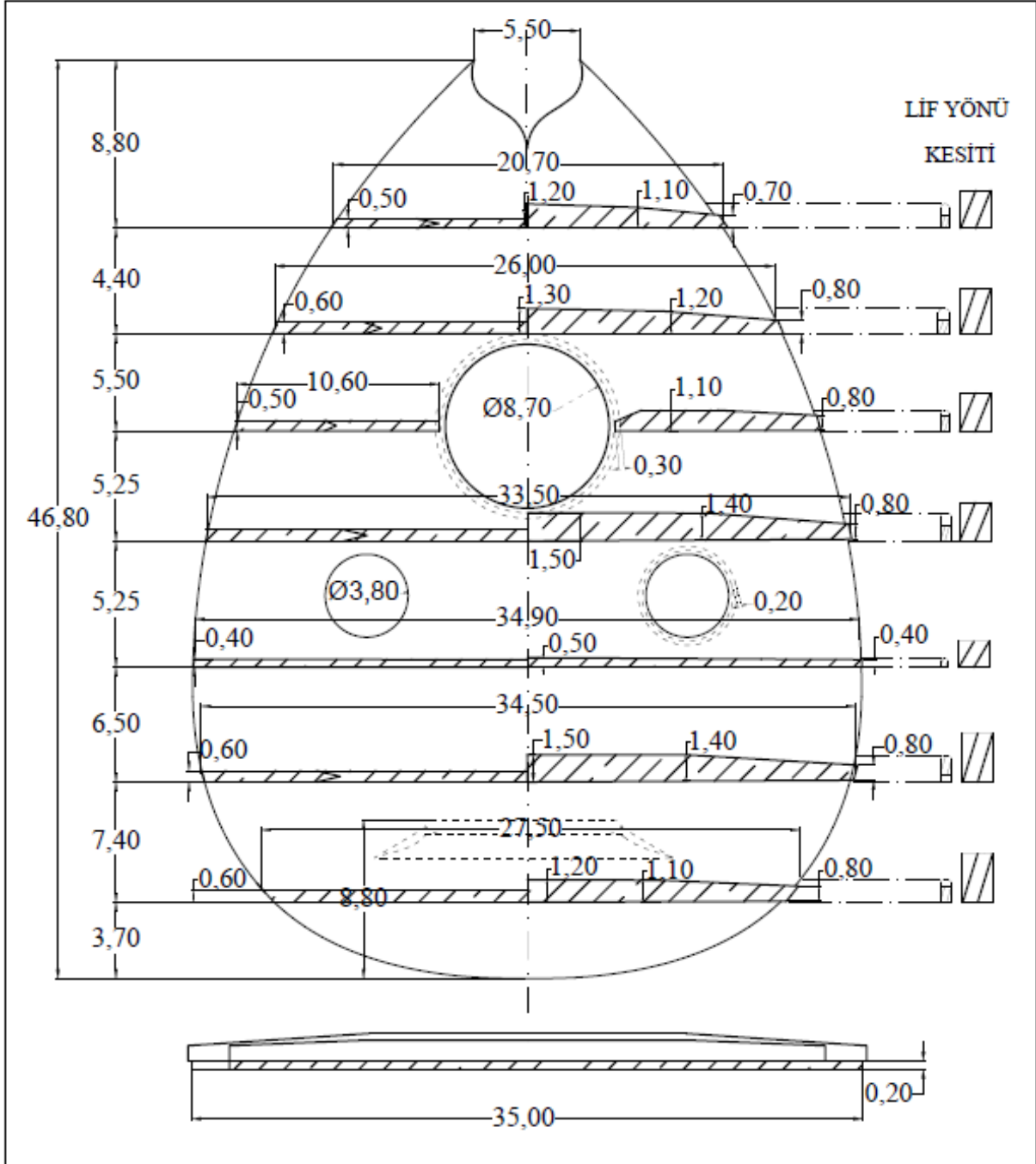
Manol udlarında yapılan içyapı incelemesinde, sap ve gövde birleşiminde yer alan ön takozunun keskin kenar kalmayacak şekilde oyulmuş olduğu tespit edilmiştir. Tarafımızca bu işlemin, udun ağırlığını azaltmak ve akustik hacmi genişletmek için yapılmış olduğu düşünülmektedir. Manol bu yapı ile udu hafifletmiş, aynı zamanda gövde içerisinde tınlaşım (rezonans) yapan akustik hacmi genişletmiş ve yansımayı engelleyecek keskin köşe ve birleşimleri azaltmıştır. Bu yöntemin ses kalitesi üzerinde olumlu etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Bu yapı incelediğimiz Manol yapımı udlarda ayırt edici bir özellik olarak görülmektedir.

Ses tablası için ağırlıklı olarak ladin ve daha az sayıda köknar kullanmıştır. Ses tablası kirişlerini sesin homojen olarak yansımasını sağlayacak şekilde tabla üzerine yerleştirmiş ve ses tablası ile uyumlu olmasına dikkat etmiştir. Dikkat çeken husus hem ses tablasının hem de kirişlerin lif yönü kesitlerinin yaklaşık 30°-45° arasında açılı olarak kesilmiş olmasıdır.

Resim 5: 1904 tarihli Manol ud giriş ve ses tablası lif yönü kesiti

Kirişlerin gövde kenarlarına yakın olan bölgelerde kiriş yükseklikleri azaltılmıştır. Kiriş üst yüzeyinin yan kenarları yuvarlanarak dik ve keskin köşeler olmamasına dikkat edildiği görülmektedir.

Şekil 1: 1904 tarihli Manol ud ses tablası

1904 tarihli Manol yapımı udun ses tablası incelendiğinde tespit edilen önemli diğer bir husus eşik yeridir. Eşik yeri tellerin eşikten sapa doğru çıktığı noktadan form derinliğine göre gövdenin en derin kısmından 1,50-2,00 cm. geride olacak şekilde yerleştirilmiş olmasıdır. Ud gövdesi bir parabol eğrisi olarak göz önüne alındığında alt eşik en yüksek eğriye yakın bir bölgede konumlandırılmıştır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda, Asrî Kemeçe adlı kitapta Dr. Zühdü Rıza Tinel, Türk bürokrat, yüksek mühendis ve Fenerbahçe spor kulübünün 9. Başkanı Mehmet Hulusi Bey (1868-1916)'in 1908 yılında, Manol' den esinlenerek başladığı ud yapımı çalışmalarını ve bu parabol eğrisine göre yerleşimi nasıl yaptığını açıklamaktadır. Mehmet Hulusi Bey, udun teknesinin parabol eğrisi eksenini etrafında 180 derece bir kez dönmesinden meydana geldiğini, udun teknesinin buna uygun olarak yapılarak sesin güzel çıkmasını sağladığını belirterek, aşağıdaki bilgileri aktarmıştır.

“Ud tellerinin tekne içine giren seslerin tekne duvarında yansyarak dışarıya dinleyicinin kulağına gelirken bu seslerin göğüs kapağının iç yüzeyine bir iki santimetre yakın bir boşluk da parabol eğrisinin odak noktasında toplanması lazımdır” (Sarı,2010: 60).

Hulusi Bey'in açıkladığı, udun dönel paraboloid olmasının faydası, yansımaların odak noktasında birleştirilmesidir görüşü Manol udlarında görülmektedir.

Resim 6:1904 tarihli Manol ud

Manol udlarında kendine has en belirgin yapılar ayna, alt eşik, mızraplık, ses deliği kafesleri, sap, tuşe süslemesi ve gagadır.

Aynalar yarım ay tabir edilen şekilde kesilmiş ve dilimlerin üzerine yapışıktır. Ayna dilimlerin üzerine gelirken iç tarafta yer alan arka takozda benzer şekilde ve aynadan daha geniş ölçüde kesilerek yapılmıştır.

Resim 7: 1904 ve 1910 tarihli Manol ud alt eşikleri

Alt eşik için standart bir form söz konusudur. Yapımlarında aynı sade alt eşik şeklini kullanmıştır. Eşiklerin tellerin sapa uzanan yüzünde geriye doğru 2° - 3° açılı bir eğim olduğu görülmektedir. İki tarafa doğru uzanan alt eşik arka yüzeyi, ses tablası yapışma yüzey alanını arttıracak şekilde genişlemektedir.

Resim 8: 1899, 1904 ve 1910 tarihli Manol ud mızraplıkları

Udların mızraplıkları elips geometrik yapıda olup, bağa görünümlü sentetik malzemeden yapılıdır.

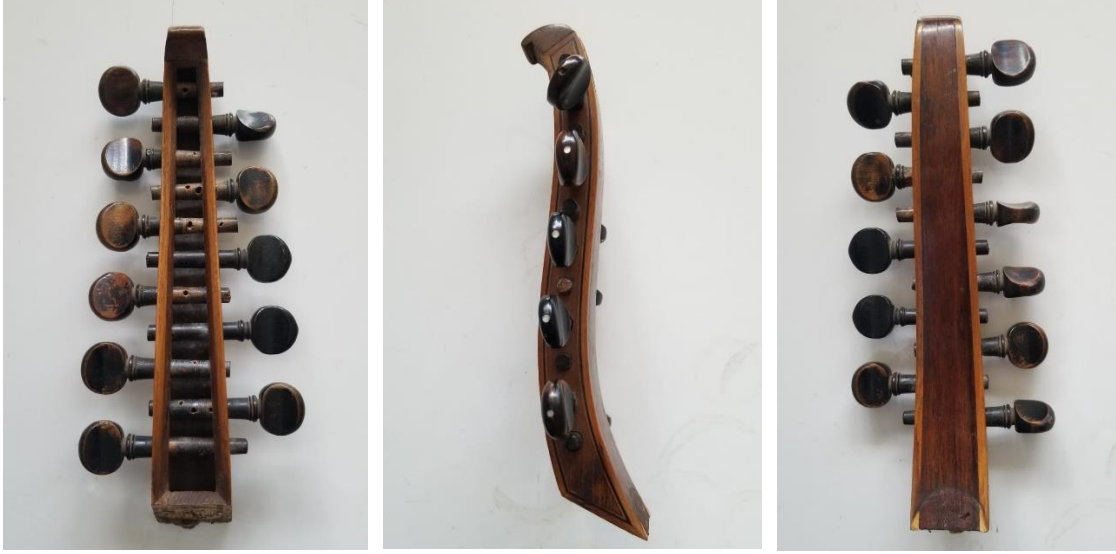
Resim 9: 1904 Manol ud içe oyulmuş ön takoz ve gövde sap birleşimi desen üst görünüş

Udların diğer bir genel özelliği sapların kısa formda yapılı ve kalp veya mihrap tabir edilen şekilde kesilmiş desenle gövde sap birleşimi üzerine gelmesidir. İncelenen udlarda sap uzunluğu 18,80 - 19,20 cm arasındadır. Manol ud tuşelerinde, özel olarak desenli veya süslemeli bir tuşe yapılı değilse standart olarak akça ağaç, çift sıra, sapın üç kenarı çerçevesi bir süsleme yer almaktadır.

Resim 10: Manol büyük ve küçük ses deliği kafes desenleri

Küçük ve büyük ses deliği kafeslerinin deseni Manol' e özgü olduğu düşünülebilir. Yaptığı hemen tüm udlarda aynı kafes desenleri yer almaktadır. 1900-1950 yılları arasında farklı yapımcıların udlarında benzer kafes deseni kesimleri görülmektedir. En önemli ayırt edici özellik büyük ses deliği kafesi merkezinde yer alan sedef, yuvarlak taş süslemesidir.

Resim 11: 1904 tarihli Manol ud burguluk ön yan ve arka görünüş

Burguluk yapılarında genel olarak yan duvarlar çevresinde gövde dilimlerinde kullanılan akçaağaç ve siyah boyalı ağaç fileto kullanılmıştır. Ud burguluklarının çerçeve ve fileto birleşimleri eşit ölçüde ve boşluksuz yapıdadır.

Resim 12: 1904 tarihli Manol ud gaga

Burguluk gagaları da eğim ve yapı olarak aynı formda yapılandırılmıştır. Gaga yapı olarak küçük, öne doğru hafif eğimli, yanlardan yukarıya doğru daralan bir şekilde ve ön kısmı yuvarlatılmış şekildedir. Bu nispeten küçük gaga formu Manol yapımı udlarda görülen standart bir yapıdır.

SONUÇ

Çalışmanın sonunda yapılan değerlendirmelere göre, Manol, ud yapımında dönemin önemli bir yapımcısı olarak ön plana çıkmaktadır. Manol yapımı udların görsel ve yapısal özellikleri göz önüne alındığında, adeta Manol imzası olarak adlandırılabilir, gövde formu, kafes, mızraplık, gaga, alt eşik, ayna, tuşe süslemesi ve etiket yapısı gibi belirleyici unsurlar görülmektedir. Manol, gövde formu, sap, burguluk, ses tablası gibi çalgının en önemli ses karakterini ortaya koyan

unsurların yapısına nerdeyse son halini vermiştir. Başka bir deyişle, geçmişten günümüze gelen formların belirli bir modele dönüşmesini sağlamış, kalıcı bir örnek olarak kabul görmesini sağlamıştır. Günümüze ulaşan çalgılarının sayısının azlığı düşünüldüğünde, yaşadığı dönemde seri olarak fazla sayıda ud yerine yüksek kalitede sınırlı bir üretim yaptığı anlaşılmaktadır. Günümüzde ud yapımcıları büyük oranda, Manol udlarının form ve ölçüleri, yapısal ve fiziksel özellikleri, bileşen detayları ve işçiliklerini örnek alarak ud yapmaktadırlar. Ud sanatçıları ve virtüözler tarafından hâlâ icrada kullanılan, 100 yılı aşmış çok kıymetli takdir edilen Manol yapımı udlar bulunmaktadır. Bunların görüntü ve ses kayıtları arşivlerde yer almaktadır. Bu udların ses ve fiziksel yapıları incelendiğinde, Manol' un kalitesi ve başarısı açık bir şekilde görülmektedir. 2013 yılında, besteci ve müzisyen Ara Dikjian, 1907 yılı Manol yapımı, 115 yıllık udu ile tamamen doğaçlama “Conversations With Manol⁷” adında yapımcıya hitaben bir müzik albümü yayınlamıştır. Bu udu konserlerinde ve kayıtlarda kullanmaktadır. Bu kayıtlar çalgının kondisyonunun ve ses kalitesinin ne kadar iyi durumda olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır. Manol yaptığı udlar ile ölümünden 100 yıl sonra en önemli yapımcılarından biri olarak anılmaktadır. Bilimsel araştırmalara ve çalışmalara konu olması, adına albümler yapılması, ud yapımcıları arasında ekol olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

Sonuç olarak, Manol (Emmanuel Venios) bir çalgı yapımcı olarak, geçtiğimiz yüzyıldan bu yana, müzik ve çalgı tarihinde kendine önemli bir yer edinmiş, başta Türkiye olmak üzere, Ortadoğu, Arap coğrafyası, Avrupa, Amerika gibi önemli müzik endüstrisine sahip bölgelerde bir çalgı yapım ekolü haline gelmiştir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, B. (1985). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Musiki ve Batılılaşma* (Cilt 5). İstanbul: Tanzimat Dönemi Türkiye Ansiklopedisi.s.1228
- Arslan, A. A. (2022). Manol, Onnik, Kapudağlı İlya Yapımı Udların Yapısal, Fiziksel ve Malzeme Bilgisi Yönünden Araştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Doğan, Y. (2018). Çeşitli Müzik Aletlerinin Yapımında Kullanılan Ağaçların Orijinleri ve Kullanım Dönemleri Üzerine Dendrokronolojik Araştırmalar. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

⁷ <https://kalan.com/audio/conversations-with-manol-ara-dinkjian> Erişim tarihi: 02.12.2021

- Güler, M. U. (2022). Türk Kültüründe Udun Tarihi Kaynakları ve Tanzimattan Sonra Gelişen Ud Yapım Geleneği (19-20. Yüzyıl) . *Doktora Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Kafesçioğlu, F. O. (2016). 19. Yüzyılın İkinci Yarısından Günümüze Galata/Karaköy'de Kent Morfolojisi ve Yapı Türlerinin İncelenmesi. *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi*, 174-203.
- Karakaya, F. (2012). Ud. *İslam Ansiklopedisi*, 42, 39-41. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
- Koç, F. (2010). XV. Yüzyılın Sonuna Kadar Yazılmış Müsikî Edvârlarında Ud Sazı ve İcrası. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 389-398.
- Öztuna, Y. (2000). *Türk Müsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Sarı, D. A. (2010). *Asrî Kemeñçe Dr. Zühdü Rıza Tinel 1926*. İstanbul: İTÜ TMDK Yayınları.
- Üngör, E. R. (2000). Geçmişten Günümüze Türk Lütiyeleri. *Musiki Mecmuası*, 9-22.

EXTENDED ABSTACT

As an instrument maker, Manol Emmanuel Venios has become a world-renowned and exemplary luthier with his unique structural features and timbre differences from his instruments. The instruments he made are exhibited in various museums around the world, are included in collections, and are used by oud artists and virtuosos. Considering the success he achieved in making the oud, his instruments are taken as an example by the producers who came after him, and they are used with the aim of making better instruments with similar characteristics. It is used in the oud making workshops in the instrument making departments of educational institutions. His instruments have been the subject of scientific research. It is clearly seen in the instruments he made that he tried to create a standard structure with his physical features in oud forms and used some technical features for a good instrument. Manol ouds have distinctive visual, physical and structural features. With these features, he gave his name to a ud form structure called "Manol Form". It has created a unique standard structure especially in the soundboard, body, neck and percussion. It was built by cutting the fiber aspects of the soundboard and table beams at an angle. It can be foreseen that this cutting shape can make the soundboard more stable. In his ouds, he placed the lower threshold to a certain extent relative to the deepest part of the body. The lower sills are made with the side facing the handle tilted back 2-3 degrees according to the wire drawing

force. As a result of these construction techniques, it is seen that the instruments have a more saturated, softer and desired timbre than their counterparts.

Five different ouds made by Manol between 1899-1915 were examined in terms of their structural, physical and materials used in their construction. According to the data obtained, Manol mainly used walnut wood in its construction. The body is generally made of walnut, walnut-plum, walnut-rose wood as 19 or 21 slices. He used maple and black-painted wood and yellow-black thin fillets between the trunk and stem slices. Form dimensions, form length, form width, form depth are generally in certain dimensions and different sizes and types of form structures are not used. In order to reduce the weight of the ouds and expand the acoustic volume, the front wedge located in the neck and body junction has been carved so that there are no sharp edges. In this way, he not only lightened the lute, but also expanded the acoustic volume that resonates within the body, and removed sharp corners and junctions that would prevent reflection. In this way, a fuller and fuller resonance can be obtained. This structure is seen as a distinctive feature in Manol-made ouds. The most distinctive structures unique to Manol ouds are the mirror, the lower threshold, the plectrum, the sound hole cages, the handle, the touch decoration and the beak. The mirrors are cut in the shape of a half moon and adhered to the slices. While the mirror comes over the slices, the rear wedge on the inside is made similarly and by cutting it wider than the mirror.

He used mainly spruce and less fir for the soundboard. He placed the soundboard beams on the table so that the sound would reflect homogeneously and paid attention to be compatible with the soundboard. The remarkable point is that the fiber direction sections of both the soundboard and the beams are cut at an angle of approximately 30°-45°. In the areas close to the body edges of the beams, the beam heights are reduced. It is seen that the side edges of the upper surface of the beam are rounded and care is taken to avoid steep and sharp corners.

Another general feature of the ouds is that the stems are short-formed and cut in a pattern called the heart or mihrab, and they come over the stem-stem junction. The stem length of the examined ouds is between 18.80 - 19.20 cm. In Manol oud touches, if there is not a specially patterned or ornamented touch, there is a standard maple, double row, and three-sided framed ornamentation on the handle.

The pattern of small and large sound hole cages can be thought to be unique to Manol. Almost all the ouds he made have the same lattice patterns. Between 1900 and 1950, similar lattice pattern

cuts can be seen in the ouds of different producers. The most important distinguishing feature is the mother-of-pearl, round stone ornament in the center of the large sound hole cage.

The materials used in making the oud are generally similar, their patterns and decorations are in a certain style and they have a unique structure. Visually, sound hole cages, plectrums, auger beak and finger board frames are standard and appear to have clear structures. Performers give importance to these instruments, which are appreciated for their physical dimensions, construction techniques and visual structure. It can be said based on the written and oral comments made about Manol ouds that the performers want to perform their art with Manol-made or ouds with similar characteristics.

Considering the visual and structural features of Manol-made ouds, the decisive elements such as the body form, cage, plectrum, beak, lower threshold, mirror, finger board decoration and label, which can be called as Manol's signature, can be seen.

The body form has almost given its final form to the structure of the elements that reveal the most important sound character of the instrument, such as the neck, auger, and soundboard. In other words, it enabled the forms from the past to the present to be transformed into a specific model and ensured that it was accepted as a permanent example.

The pleasure of performing with these instruments for more than 100 years shows the influence of the instrument and the instrument maker in music when the recorded performances made with the Manol oud are listened to.

Being known as one of the most important producers of ouds 100 years after his death, it has been the subject of scientific researches and studies, albums were made in his name, and he was seen as a school among oud producers.

Since the last century, Manol (Emmanuel Venios) oud making has enabled him to be seen as a school in regions with important music industries such as Turkey, the whole Middle East (especially the Arab geography), Europe and America.

This article aims to analyze Manol's oud productions, to determine their unique features and differences, and to provide information about Manol and his ouds to instrument makers, performers, individuals and institutions that collect instruments.